

ІСТОРИЧНА ОСВІТА ТА НАУКА В УКРАЇНІ

УДК 37.012+930.85

Володимир Кравець



ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті проаналізовано проблеми стану й модернізації вищої освіти в Україні в сучасних умовах, зацентровано увагу на розвитку історичної освіти у контексті викликів ХХІ ст.

Ключові слова: Україна, вища освіта, історична освіта, модернізація, глобалізаційні процеси.

Глобалізаційні виклики, які постають перед світовою цивілізацією у ХХІ ст., актуалізують роль і значення університетської освіти. Адже саме від підготовки високопрофесійних фахівців залежить міцність держави, її стійкість у глобальній системі розподілу праці. Однак адаптація до нових економічних і соціокультурних умов вимагає оновлення змісту й організації навчально-виховного процесу в напрямку підвищення якості й конкурентноспроможності національної освіти. Інтеграція до європейського і світового освітнього простору передбачає реформування вищої школи, зміну освітньої парадигми, її модернізацію. Ці питання нині є вкрай актуальними, до них прикута увага держави, освітян, широкої громадськості.

Державна політика України в галузі освіти спрямована на вирішення стратегічних завдань, що постали перед національною системою освіти загалом і вищою школою, зокрема, під впливом глобалізаційних та інтеграційних процесів. Це відображено у нормативно-правовій базі функціонування вищої освіти, розробленій Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Так, у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки зазначено, що освіта виступає стратегічним ресурсом соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для реалізації кожної особистості. Тому важливим для держави є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави. Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає:

- постійного вдосконалення національної системи освіти;
- пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг;
- апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем;
- реального забезпечення рівного доступу всіх громадян до якісної освіти, можливостей і свободи вибору в освіті;
- модернізації змісту освіти та організації її адекватно світовим тенденціям і вимогам ринку праці;
- забезпечення безперервності освіти та навчання протягом усього життя;
- розвитку державно-громадської моделі управління [1].

Модернізація вищої освіти відповідно до реалій постіндустріального суспільства базується на компетентнісній парадигмі освітнього процесу, що передбачає підготовку творчого, креативного й компетентного фахівця, який володіє не лише теоретичними знаннями, а й уміє їх застосовувати на практиці, у нестандартних життєвих ситуаціях,

готового до діалогу, безперервного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. В умовах інформаційного суспільства компетентнісний підхід відіграє важливу роль, оскільки формує навички і вміння навчатися, самостійно здійснювати пошук інформації, забезпечує неперервність освіти. Тому, безумовно, застосування на сучасному етапі розвитку вищої школи компетентнісного підходу сприятиме оновленню змісту й підвищенню якості освіти. З іншого боку, його використання обумовлене зростаючими потребами ринку праці, що потребує компетентного, мобільного й конкурентноспроможного спеціаліста з активною життєвою й фаховою позиціями, який зможе адаптуватися до ринкових умов й громадянського суспільства.

Іншим ключовим напрямком модернізації змісту вищої освіти є необхідність підготовки фахівців для поступального розвитку з новим методологічним мисленням. Варто зауважити, що освіта для сталого (керованого, відновлюваного) розвитку набуває особливої актуальності нині, коли сучасні виклики загрожують збалансованому розвитку цивілізації. Тому новітнє суспільство ставить перед вищою школою завдання переорієнтації змісту освіти на цілі прогресивного розвитку. Такий підхід дасть змогу підготувати спеціалістів, які будуть дбати про проблеми суспільного розвитку, спроможних забезпечити якість життя для нинішніх і майбутніх поколінь.

Модернізаційні тенденції у вищій школі потребують розвитку наукової та інноваційної діяльності, підвищення якості освіти на інформаційній основі. Сьогодні успіх країни залежить від рівня розвитку інноваційної політики. Тому запровадження інноваційних досягнень у освіті й науці набуває пріоритетного значення. Вища школа повинна взяти на себе місію підготовки молодого покоління, яке мислить і діє по-новому. У вишах України відбувається впровадження й використання університетських комплексів, що містять низку інноваційно-технологічних одиниць. Інноваційна активність базується на створенні принципово нових наукових досліджень і розробок, запровадження сучасних науково-педагогічних технологій. У новітніх умовах вагомої ролі набуває науково-дослідницька робота, що формує в студентів творче мислення, креативні здібності, сприяє інтелектуальному розвитку молодих пошуковців. Раціональна й ефективна система університетської науки виступає важливим інструментом якісної підготовки студентів й важливим показником модернізації навчально-виховного процесу. Тому пріоритетною засадою у вищій школі є поєднання навчання з науковою діяльністю на всіх етапах підготовки фахівців. Активна участь студентів у науковій роботі відкриває перед ними можливість долучатися до вузівських, всеукраїнських і міжнародних наукових конференцій, олімпіад, виборювати почесні місця, отримувати нагороди, гранти та іменні стипендії. З огляду на це, надзвичайно важливо здійснювати підтримку наукових шкіл в університетах, забезпечувати стажування студентів та викладачів у закордонних наукових установах.

Розвиток системи освіти згідно із оновленою стратегією реформування освітньої сфери на 2012–2021 рр. у питаннях підтримки наукової та інноваційної діяльності ґрунтується на: забезпеченні пріоритетності розвитку науки та науково-технічного потенціалу вищих навчальних закладів шляхом виділення коштів із державного бюджету на перспективні наукові проекти; прогнозуванні тенденцій інноваційного розвитку освітньої сфери з використанням результатів моніторингових досліджень; генеруванні інноваційних ідей, їх визначенні, відборі, забезпеченні впровадження; осучасненні тематики пріоритетних напрямів наукових досліджень у вищих навчальних закладах та наукових установах освітньої галузі, виконанні та відборі на конкурсних засадах проектів комплексних наукових досліджень і розробок; створенні нормативно-правового, методологічного, науково-методичного, навчально-технічного забезпечення системи освіти, що враховує оцінювання якості і результативності навчальної та виховної діяльності закладів освіти, системи консультування, наукових експертиз фахівців-науковців НАН, НАПН України, інших наукових установ; створенні системи мотивацій, стимулювання та заохочення інноваційної діяльності у сфері освіти, розробленні системи нівелювання ризиків негативних наслідків інноваційної діяльності в системі освіти [1] тощо.

В умовах реформування вищої школи на основі європейських вимог важливого значення набуває інформатизація освіти, вдосконалення бібліотечного та інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки. Інформаційне суспільство надає кожній людині можливості для здобуття знань, умінь і навичок із використанням інформаційно-комунікаційних технологій під час навчання, виховання та професійної підготовки. Інформатизація в освіті забезпечує вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, формує фахівців, компетентних у сучасних інформаційних технологіях, підготовлених до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Розробка індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності, випуск електронних підручників значно підвищують роль сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у системі вищої освіти. Широке застосування інформаційних технологій в освіті надає можливість доступу до необмежених обсягів інформації з різних галузей знань, у зручний час і в будь-якому місці, відкриває нові горизонти для якісного забезпечення дистанційного навчання, при цьому дозволяє вчитися впродовж усього життя, у тому числі для осіб з обмеженими можливостями та дітей, які перебувають на довготривалому лікуванні, не обмежуючи у самостійному виборі певної галузі знання та траєкторії навчання. Хоча у широкому впровадженні інформаційних технологій у вищій школі не можемо не побачити і низки загроз, зокрема, зниження інтересу до читання книг, що дедалі частіше спостерігається. Однак застосування інформаційних технологій нині є важливою складовою освітнього поступу, значущість інформатизації диктують реалії сьогодення. Хочемо відмітити також позитивні зрушення, що відбуваються нині, у бібліотечно-інформаційному забезпеченні педагогічної освіти і науки. Зокрема, формуються електронні ресурси, насамперед, електронні каталоги, повнотекстові бази, електронні бібліотеки. Здійснюється постійне оновлення електронних бібліотечних інформаційних ресурсів, приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів розвитку бібліотечної справи. Доступ закладів освіти до світових інформаційних ресурсів розширює можливості отримання інформації, сприяє професійному зростанню студентів, аспірантів, докторантів. Таким чином, наявність у вузах України сучасної мережі інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютерного забезпечення збільшує можливості отримання якісної освіти.

Проблема якості вищої освіти в Україні сьогодні набуває важливого ідеологічного, соціального та економічного значення. Пріоритетність даного питання зумовлюється наступними об'єктивними чинниками: по-перше, від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни та її глобальної економічної конкурентноспроможності; по-друге, якість освіти набуває все більшого значення в забезпеченні конкурентноспроможності випускників вищої школи на ринку праці [2]. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. зазначено: “Підвищення якісного рівня освіти має бути спрямоване на забезпечення економічного зростання країни та вирішення соціальних проблем суспільства, необхідних для подальшого навчання і розвитку особистості. Якісна освіта є необхідною умовою для забезпечення сталого демократичного розвитку суспільства” [1]. Отже, якість сучасної вищої освіти тісно пов'язана із економічним зростанням країни, політичною стабільністю й демократичними перетвореннями в суспільстві.

Подальший розвиток вищої освіти в Україні, що позначений тенденціями оновлення й модернізації, потребує:

– завершення розроблення й прийняття Верховною Радою України Закону України “Про вищу освіту (нова редакція)” та Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження Національної рамки кваліфікацій”;

– централізацію управління вищою освітою, реформування та оптимізацію мережі вищих навчальних закладів, приведення їх у відповідність з потребами розвитку національної економіки та запитами ринку праці; створення дослідницьких університетів, розширення автономії ВНЗ;

- перегляд та затвердження Переліку професій педагогічних і науково-педагогічних працівників;
- розроблення стандартів вищої освіти, зорієнтованих на компетентнісний підхід в освіті, узгоджених з новою структурою освітньо-кваліфікаційних (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти та з Національною рамкою кваліфікацій;
- розширення взаємодії ВНЗ з установами НАН та НАПН України щодо розвитку наукових досліджень у галузі вищої освіти;
- створення нормативно-правової бази щодо мотивації роботодавців до співпраці з вищими навчальними закладами, участі в розробці стандартів вищої освіти, надання баз для проходження практики студентами та першого робочого місця випускникам;
- розроблення цілісної системи пошуку та відбору на навчання талановитої молоді, її наукового та професійного зростання і подальшого супроводження у кар'єрному рості;
- подальше удосконалення процедур і технологій зовнішнього незалежного оцінювання якості освіти як передумови забезпечення рівного доступу до навчання у вищій школі;
- переоснащення навчальної, науково-методичної та матеріально-технічної бази вищих навчальних закладів через цільове фінансування [1].

Виклики, які сьогодні постали перед світовою спільнотою, формують нову роль освіти в суспільстві, спонукають до перебудови й вищі начальні заклади. Їх функціонування й діяльність орієнтовані на вимоги суспільства й потреби ринку праці, а зміст освіти ґрунтується на широкій інноваційній основі з метою забезпечення якості вищої освіти. Про гостру актуальність цих питань засвідчила конференція, проведена Радою Європи 20–21 листопада 2007 р. у Франції (м. Страсбург), під назвою “Нові виклики європейській вищій освіті – подолання труднощів у глобалізованому суспільстві”. Основна проблема, яка висвітлювалася учасниками конференції, – це університет між гуманізмом і ринком: переосмислення цінностей та його ролі у ХХІ ст. З цього приводу В. С. Бакиров зазначає, що конструктивно-активна стратегія адаптації університетів до умов постіндустріального світу із його шаленими швидкостями полягає у реалізації за ними функції цілеспрямованого цивілізаційного розвитку – здійснювати підготовку фахівців, які не тільки вміють щось робити, а й здатні відповідально й стратегічно дбати і думати про майбутнє, тобто, навчати й виховувати не просто суб'єктів даної, у цей момент функціонуючої системи соціальних зв'язків, але й людей, здатних жити і діяти в історичному вимірі суспільного життя. Адже університети завжди виступали як своєрідні механізми цивілізаційної трансформації, як такі точки соціуму, де і водночас співіснують, і тісно взаємодіють минуле, сучасне і майбутнє [3]. Таким чином, сучасний вищий навчальний заклад повинен реагувати на трансформаційні зміни в Україні і світі, реформуючи зміст і організацію навчально-виховного процесу, здійснюючи підготовку конкурентноспроможного фахівця, спроможного легко адаптуватися в економічному просторі європейських країн, при цьому зберегти свою головну місію – бути осередками освіти, науки і культури, підтримувати академічні традиції.

Нині особливого значення в системі національної освіти, структурі університетської науки набувають дисципліни соціально-гуманітарного циклу, які, власне, пояснюють зміни, що відбуваються у глобалізованому світі. До таких наук належить історія, яка хоча і є наукою про минуле людства, однак світ надзвичайно швидкоплинний і динамічний, й сьогодні завтра уже стає минулим. Значущість історії, історичної освіти диктують вимоги часу, адже лише осмисливши й пізнавши історичну минувшину, можна сформувати погляд на сьогодні й зробити прогнози на майбутнє. Та попри вагоме практичне значення історії, вона здійснює потужний духовний вплив на людину, залучає її до загальнолюдських цінностей світової цивілізації. Історія на основі численних історичних фактів, подій, явищ, процесів, спираючись на усні, писемні й речові джерела, історичну пам'ять народу із використанням широкого методологічного інструментарію показує увесь драматизм пройденого історичного шляху, де мають місце успішні приклади державотворення, його втрата й боротьба за здобуття, вона розкриває творчу спадщину й практичну діяльність відомих історичних і державних діячів, і, врешті, пересічних людей, тих, хто долучався до

націотворчого процесу. Завдяки такому ретроспективному аналізу історія має здатність переосмислювати уроки життя, показує на основі історичних прикладів сучасним поколінням вектор необхідних змін і перетворень, їх доцільність і, можливо, корекцію на перспективу. Вона відкриває Україну для світу і світ для України. Тому значення цієї науки на сучасному етапі світового історичного розвитку важко переоцінити.

Крім того, актуальність історичної освіти полягає в тому, що до її проблем завжди спостерігається інтерес науковців, суспільства. Серед питань, які нині дискутуються у професійному товаристві, постають наступні: якої історії навчати? Як і навіщо навчати? Яким має бути сучасний підручник з історії? Яку роль відіграє історія в суспільній свідомості? Яка роль історії України у всесвітньо-історичному контексті? В чому полягає цивілізаційна ідентичність України? Безумовно, професійно дати відповіді на них можуть фахівці-історики. Отже, якщо історія викликає такий жвавий інтерес у соціумі, то вона повинна розвиватись і вдосконалюватись, спираючись на значний потенціал історичної науки і практичної історичної освіти.

Модернізація національної освіти в контексті європейських вимог зумовлює оновлення змісту історичної освіти, що передбачає нове усвідомлення виховної і соціальної ролі історії. Історія нині постає як багатоаспектна, інтегрована дисципліна, з різноманітними точками зору. Змінилося і її формулювання в історіографії. Якщо раніше вона трактувалася як наука про суспільство, то нині в історії, перш за все, вбачають науку про людину, її думки, дії тощо. Сучасне прочитання історії – це відсутність єдиного методу, свобода вибору, свобода світогляду на основі широкого кола джерел та максимальної інформації. Завдання історика-наставника полягає у власному викладі проблеми, що дало б можливість розкрити якомога ширшу картину історичного минулого, однак залишити для вихованця можливість висловити свої думки на ті чи інші історичні факти, явища чи процеси. Тобто, важливо, щоб студенти самостійно долучалися до процесу реконструкції й пояснення історії, відкриваючи для себе нові обрії пізнання даної науки.

Слід підкреслити важливу роль історичної освіти у гуманізації освітнього простору, формуванні громадянської позиції молодого покоління, зміцненні громадянського суспільства у контексті розбудови національної держави, консолідації української нації. У цьому плані зміст історичної освіти сприяє вирішенню такого стратегічного напрямку розвитку національної освіти як побудову ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді. З цього приводу у Національній стратегії освіти на 2012–2021 рр. зазначено: “Система освіти має забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя у постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі. Ядром державної гуманітарної політики щодо національного виховання має бути забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, формування здорового образу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності” [1].

Сучасні історики у підготовці молодих дослідників часто послуговуються принципами, котрі понад сто років дотримувався відомий український історик Михайло Грушевський: вміти викликати зацікавлення предметом історії, довести її престиж, важливість для формування не тільки людини, але й цілої нації; бути завжди вимогливим до студентів, ставити перед ними складні і важливі для історичної науки завдання; ніколи дріб’язково не опікати своїх вихованців, а розвивати у них навички самостійної праці. Ці засади і в умовах Болонського процесу не втратили своєї актуальності, а також служать ще одним вагомим аргументом необхідності вивчення історії. Адже на кращому досвіді й цінних ідей попередників потрібно виховувати теперішню молодь.

Фах історика передбачає постійну самоосвіту, скрупульозну роботу з історичними джерелами. У вищій школі останній вид роботи спонукає студентів до самостійного й критичного мислення, оскільки документи необхідно перевіряти, аналізувати, порівнювати,

співставляти. Отже, одним із головних завдань історика є глибока науково-синтетична робота.

Історична освіта у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка здійснюється із заснуванням історичного факультету, який готується відзначити своє 20-річчя. За ці роки факультет зміцнився, утвердився, здобув всеукраїнське і європейське визнання, з гідністю виконує, закладену фундаторами інституції на початку 1990-х рр., мету – здійснює підготовку сучасних фахівців історії на основі національного і зарубіжного науково-педагогічного досвіду.

У істориків є свої традиції, прекрасний потенціал та хороші перспективи. Нині у структурі факультету функціонує чотири кафедри – кафедра історії України, кафедра стародавньої і середньовічної історії, кафедра нової і новітньої історії та методики викладання історії, кафедра філософії та економічної теорії. Сформовано кваліфіковані кадри професорсько-викладацького складу, серед яких 7 докторів наук, 43 кандидати наук, доценти. Викладачі факультету забезпечують викладання дисциплін гуманітарної і соціально-економічної підготовки на всіх факультетах університету, а також фахових дисциплін на історичному факультеті. Здійснюється успішна підготовка на факультеті бакалаврів, спеціалістів, магістрів зі спеціальності “Історія”, а також аспірантів і докторантів.

У Тернопільській області діють 6 вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації, 15 навчальних закладів I–II рівнів акредитації, 38 коледжів, технікумів, училищ та ліцеїв, 869 загальноосвітніх навчальних закладів. Усі ці навчальні осередки потребують висококваліфікованих педагогів-істориків. На випускників історичного факультету існує також попит у музеях, архівах, засобах масової інформації, органах державного управління, громадських організаціях Тернопільщини тощо. Тому, сподіваємося, що тенденція зростання суспільної потреби у фахівцях історичного профілю, буде зберігатися й надалі.

На факультеті проводиться профорієнтаційна робота та довузівська підготовка, які забезпечують відбір талановитої молоді для навчання в університеті. Сьогодні Державним стандартом базової повної загальної середньої освіти впроваджено профільне навчання в старшій школі за напрямками. Такий підхід робить навчальний процес особистісно орієнтованим, забезпечує всебічний розвиток молоді відповідно до її уподобань, здібностей і таланту [4]. Серед учнів загальноосвітніх шкіл міста й області є і майбутні історики.

Станом на 1 листопада 2012 р. на історичному факультеті навчається 308 студентів денної форми навчання, 138 студентів заочної форми навчання, 24 аспіранти, 2 докторанти. Деканатом і кафедрами проводяться заходи щодо адаптації студентів, контролю навчальної успішності. Результати аналізуються на засіданнях Вченої ради факультету та кафедр. Куратори академічних груп обговорюють із студентами специфіку й завдання навчально-виховного процесу в університеті.

На історичному факультеті створено потужну науково-видавничу базу, зокрема, виходять друком чотири збірники наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних авторів з актуальних проблем національної і зарубіжної історії, історіографії й джерелознавства, методики викладання історії, релігієзнавства, історії та теорії культури тощо. Викладачі публікують монографічні дослідження, аналітичні статті у вітчизняних і зарубіжних виданнях.

Динамічна науково-дослідницька діяльність на кафедрах історичного факультету, потенціал науково-педагогічних кадрів дали змогу розширити і поглибити наукові дослідження, сформувані наукові школи. Провідними напрямками наукових досліджень викладачів факультету є: актуальні проблеми історії України, європейських країн і слов'язознавства; Україна в системі міжнародних відносин; інноваційні технології викладання історії; правознавство і пам'яткоохоронна справа та ін. Створені й формуються наукові школи з проблем історичної біографістики, зарубіжної історії. Так, на кафедрі нової і новітньої історії та методики викладання історії склалася наукова школа під керівництвом завідувача, доктора історичних наук, професора, заслуженого працівника освіти України Миколи Алексієвця. Основними її напрямками є: Україна у всесвітньо-історичному процесі;

Україна в міжнародних відносинах, її зовнішньополітична діяльність на сучасному етапі; історія західноєвропейського регіону і Галичини зокрема; історія слов'янського національного відродження першої половини XIX – початку XX ст.; вузлові проблеми всесвітньої історії, зокрема слов'янського світу; українська історична біографістика [5, с. 14]. Під керівництвом М. Алексієвця успішно захистили кандидатські дисертації 28 осіб. Крім того, при кафедрі діє Українсько-польська школа молодих учених під керівництвом доктора історичних наук, професора Л. М. Алексієвця. З 2008 р. виконується міжнародний науковий проект “Україна – Європа – Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку” (наук. кер. проф. Л. М. Алексієвця), мета якого полягає у дослідженні на основі фактичного матеріалу, значною частиною вперше введеного у науковий обіг в контексті новітніх методологічних підходів, основних тенденцій і закономірностей, специфіки історичного буття українського народу як органічної складової європейської і світової спільноти народів, які попри всю складність загальноісторичного процесу розвивали міжнародні відносини в різних сферах соціально-політичного життя та облаштування світового устрою від найдавніших часів до наших днів [6, с. 3].

При факультеті відкрито спеціалізовану вчену раду по захисту кандидатських дисертацій із спеціальностей 07.00.01. – історія України та 07.00.07 – історія науки і техніки (голова ради доктор історичних наук, професор Зуляк І. С.). Викладачі історичного факультету є офіційними опонентами й рецензентами докторських і кандидатських дисертацій, здійснюють наукове керівництво при підготовці курсових, дипломних і магістерських робіт; беруть участь у всеукраїнських і міжнародних конференціях, науково-практичних семінарах, симпозиумах.

Історична освіта в університеті здійснюється згідно принципу безперервності навчання. Він передбачає логічну й змістовну єдність у вивченні академічних дисциплін за циклами, послідовності викладання лекцій, проведення практичних і лабораторних занять, проходженні педагогічних і виробничих практик.

У 2004 р. в рамках експерименту МОНМС України на історичному факультеті ТНПУ імені Володимира Гнатюка було впроваджено кредитно-модульну систему організації навчального процесу. Відповідно до вимог КМС розроблені програми навчальних дисциплін, індивідуальні плани студентів, інтерактивні комплекси методичного забезпечення дисциплін тощо.

Модернізація змісту історичної освіти в контексті вимог і принципів Болонського процесу ставить за мету творче осмислення студентами-істориками проблем європейської цивілізації. Фундаментальний цикл історичної освіти спрямований на вивчення тенденцій і закономірностей демократичного розвитку людства впродовж століть, ролі особистості в історії, загальнолюдських цінностей. Всесвітня історія покликана розкрити просторові, часові межі та закономірності демократичного розвитку людства або його частини в контексті тенденцій світової цивілізації, показати процес становлення і розбудови національних держав у зарубіжних країнах, формування громадянського суспільства. Історія України допоможе студентам усвідомити загальні тенденції й специфіку самобутнього історичного процесу в регіональному, європейському та світовому контекстах. Важливими для історика є проблеми методології, що допомагають рухатися від джерел до наукових знань, застосовуючи принципи наукового аналізу, історизму та об'єктивності.

Сучасна історична освіта базується на інноваційній моделі навчання, в якій змінюється роль викладача – з інформатора на керівника навчальною і науково-пошуковою діяльністю студента. Відповідно, відбувається переорієнтація із лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану форму та організацію самоосвіти студента. Відтак, у організації навчального процесу зростає роль індивідуальної і самостійної роботи, яка здійснюється на історичному факультеті у різноманітних формах. Серед них: рецензування наукових статей, робота з джерелами, підготовка творчих завдань, спрямованих на розвиток аналітично-синтетичного мислення, – написання есе, складання синхронних, порівняльних таблиць, презентацій, кросвордів, участь студентів у науково-дослідній роботі з виступом на

науковій студентській конференції та публікацією статей в Студентському науковому віснику.

Важливою складовою фахової підготовки студентів-істориків є впровадження у навчальний процес новітніх інформаційних технологій. Ефективне їх використання допомагає студентам опрацювати навчальний матеріал, застосувати у підготовці творчих завдань, науково-дослідній роботі.

Трансформація історичної освіти на європейських засадах передбачає здійснення на факультеті наступних заходів:

- проводити подальшу модернізацію змісту й організації історичної освіти і підготовки сучасних фахівців-істориків із залученням працівників Інституту історії України, Інституту всесвітньої історії НАН України, інших науково-дослідних інститутів НАН України, Інституту інноваційних технологій і змісту МОНМС України, вищих навчальних закладів країни та Європи;

- привести нормативи академічного навантаження студентів і викладачів у відповідність до тенденцій європейських університетів у рамках створення Європейського простору вищої освіти;

- здійснювати моніторинг якості знань студентів із фахових дисциплін на всіх рівнях його проведення: від контролю залишкових знань середньої освіти до розроблення нових підходів щодо проведення державної підсумкової атестації;

- забезпечувати подальше вдосконалення викладання дисциплін у контексті вимог і принципів Болонського процесу, розробку сучасних проектів спецкурсів для бакалаврату і магістратури;

- акцентувати на практичній меті в опануванні студентами циклу фахових дисциплін, використання знань зарубіжної історії для аналізу сучасних подій в Україні та світі відповідно до європейських і світових реалій;

- здійснювати роботу щодо розширення практики залучення студентів до наукової діяльності, сприяння їх участі в наукових проблемних групах, олімпіадах, наукових конференціях;

- розробити концепцію науково-дослідницької діяльності студентів відповідно до європейських стандартів;

- забезпечити розвиток фундаментальних досліджень, що координуються НАН України із залученням фахівців та консультантів із провідних наукових установ України і зарубіжних країн з метою координації наукових досліджень історії України та всесвітньої історії;

- проводити міжнародні, всеукраїнські, регіональні науково-практичні конференції з проблем історичної науки і освіти;

- зміцнювати науково-педагогічні кадри факультету через їх підготовку в аспірантурі й докторантурі, підвищувати науково-методичний рівень за рахунок стажування викладачів у національних і зарубіжних вузах.

Таким чином, зміни, що відбуваються у світі на початку XXI ст., інтеграція України у європейський і світовий освітній простір зумовлюють перебудову системи національної освіти на засадах інноваційності та демократизму, модернізацію змісту й організації навчально-виховного процесу у вищій школі. Від якості й конкурентноспроможності національної освіти залежить економічний, соціальний і культурний поступ українського народу, держави в новому глобальному порядку. Модернізація освітньої системи передбачає оновлення всіх її ланок, зокрема, змісту й організації історичної освіти, яка є вагомою основою національної освіти. В сучасних умовах історична освіта покликана розкрити тенденції і особливості розвитку української і світової історії як творчості й діяльності людини, суспільства в цивілізаційному вимірі, показати специфіку формування національної ідентичності української нації у всесвітньо-історичному контексті. Зміцнення національної освіти загалом і історичної зокрема залежить від зусиль кожного з нас у нашій щоденній клопіткій праці.

Список використаних джерел

1. *Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки* [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>. 2. *Шинкарук В.* Основні напрями модернізації структури вищої освіти України / В. Шинкарук [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/links/documents/article_Shynkaruk_ukrainian.pdf. 3. *Бакиров В.* Університети в пошуках нової стратегії / В. Бакиров [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://universitates.univer.kharkov.ua/arhiv/2003_1/bakirov/bakirov.html. 4. *Суліма Є.* Вища освіта в контексті національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки / Є. Суліма. – Вища школа. – 2012. – № 3. – С. 7–15. 5. *Алексієвць М.* Про науково-дослідницьку роботу кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка / М. Алексієвць // Україна–Європа–Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку. – Вип. 1: Міжнародний збірник наукових праць / Гол. ред. Л. М. Алексієвць. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – С. 13–22. 6. *Україна–Європа–Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку. Міжнародний науково-дослідницький простір* // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвць. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка. – 2011. – Вип. 5. У 2 ч.: Україна–Європа–Світ: історико-політичні та гуманітарні аспекти розвитку / Міжнародний збірник наукових праць на пошану проф. М. М. Алексієвця. – Ч. 2. – С. 330–331.

Владимир Кравец**ПРОБЛЕМЫ МОДЕРНИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ**

В статье проанализированы проблемы состояния и модернизации высшего образования в Украине в современных условиях, акцентируется внимание на развитии исторического образования в контексте вызовов XXI в.

Ключевые слова: Украина, высшее образование, историческое образование, модернизация, глобализационные процессы.

Volodymyr Kravets**PROBLEMS OF MODERNIZATION OF HIGHER EDUCATION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION**

In the article the problems of the state and modernisation of Higher Education in Ukraine in modern conditions are analysed, the accents are on the development of the historical education in the context of calls of the 21st century.

Key words: Ukraine, Higher Education, historical education, modernization, processes of globalization.